

HANS DIETER HUBER

Ekonomi är natur

OM PLAMEN DEJANOV
OCH SWETLANA HEGER

De ekonomiska betingelserna och möjligheterna på konstmarknaden har under de senaste åren blivit mer av en realitet i medvetandet hos konstnärer, kritiker och publik. Genom nedskärningar på kulturområdet, nya former för sponsring och projekt med blandad privat och offentlig finansiering, har konstsystemets ekonomiska villkor aktualiserats i offentligheten.

Konstnärerna Svetlana Heger och Plamen Dejanov bosatta i Wien, har i detta sammanhang trätt fram på den internationella konstscenen med sina speciella och nytänkande konstprojekt. På utställningen *Den unga scenen* på Wiener Secession 1996, hade de installerat en lackerad, ljusblå, 400 x 200 x 2 cm stor MDF-platta. Ett flygblad bifogades, som annonserade att firmor kunde hyra denna plattform för 1 500 DM per vecka, hyran för privatpersoner respektive konstnärer var ca 300 DM. Dagstidningen *Der Standard* i Wien hyrde plattformen och lät i utbyte konstnärerna införa en annons i tidningen som upplyste om möjligheten för allmänheten att hyra plattformen. Detta sätt att presentera sig innebar skapandet av en speciell plats inne i den gemensamma utställningen på Wiener Secession, nämligen en marknadsplats. En marknad är en plats för utbyte av varor och tjänster där utbud och efterfrågan ger upphov till prisbildning. För de som hyrde utställningsytan tillfredställdes direkt, i utbyte mot pengar, ett behov, nämligen att få offentlig uppmärksamhet och prestige genom att kopplas samman med en berömd konstinstitution. Genom att konstnärerna hyrde ut sin utställningsyta till andra, transformerades den i ekonomiska termer till en bristvara, då efterfrågan var stor. En vara som periodvis kunde undandras marknadens spelregler. I princip är det möjligt för var och en att när som helst komma med på en utställning, om än mot betalning. I ett monopolistiskt system med begränsat utbud, nämligen konstsystemet med dess begränsade utställningsyta, för Dejanov och Heger in marknadens mekanismer och dess lagar om utbud, efterfrågan och prisbildning och gör samtidigt detta till konstverkets innehåll.

Målet för Dejanov och Heger är att bygga upp en konstsamling med yngre internationella konstnärer. Som första verk

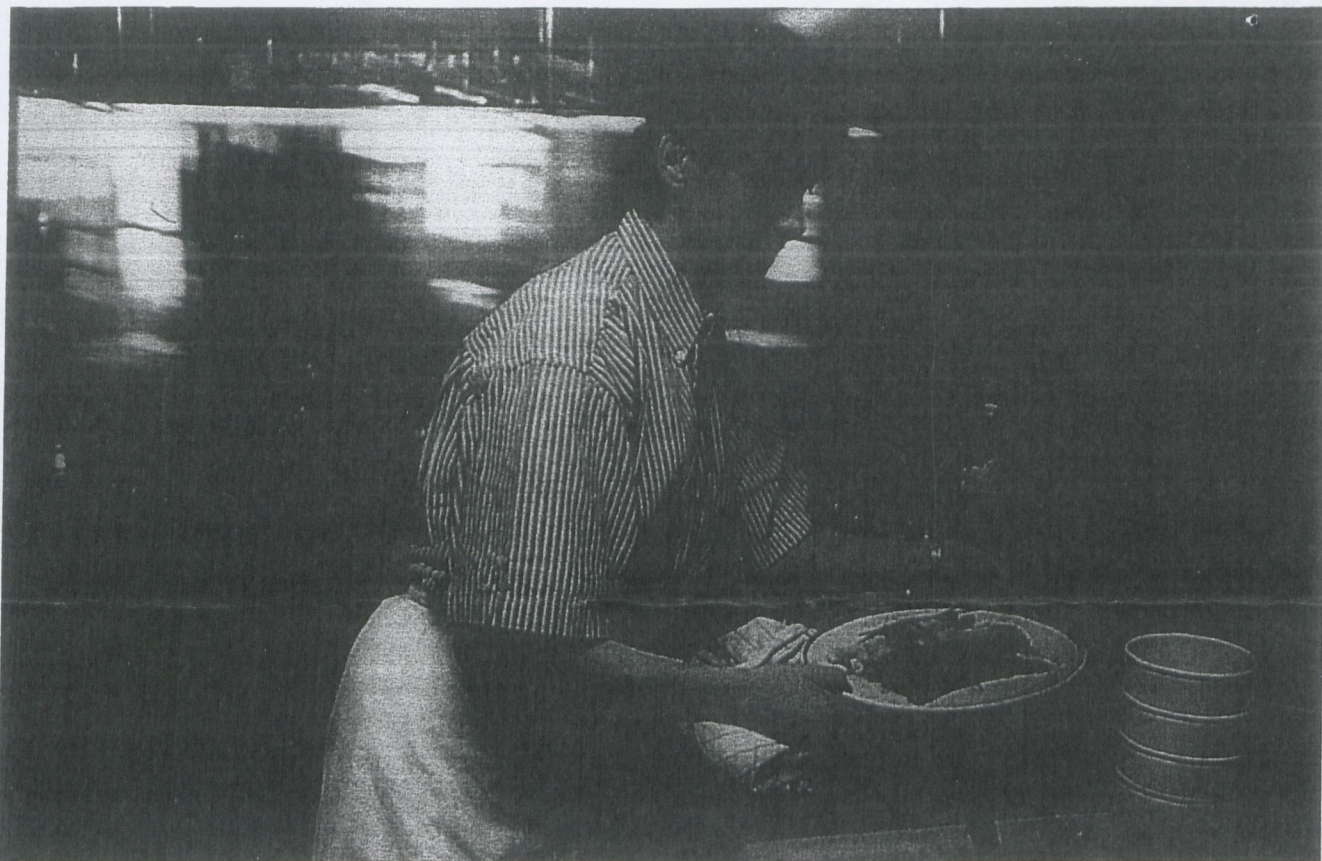
inköptes ett recept på en thailändsk korb av Rirkrit Tiravanija, som producerades av en charkuterist i Wien och såldes som dagens rätt för 10 DM på caféet i Wiener Secession. Vid försäljningen av denna rätt fick konstnärerna en provision på 30%. Redan vid ca 300 sålda portioner kom man upp i intäkter på 1 000 DM, vilket tillsammans med hyresintäkterna investerades i nyanskaffningar. Genom att plattformen hyrdes ut till företag som Bokhandeln Minerva i Wien, Melzer Copy Shops, Eckl GmbH och konstnärer som Pearl, Taft Green, kunde verk införskaffas av Jorge Pardo, Jeremy Deller och Charles Long & Stereolab under utställningens gång. Ur nationalekonomisk synpunkt fungerar korvreceptet som en produkt som, på en kommersiell marknad, kan generera inkomster i form av pengar. Dessa inkomster återinvesteras i konstverk. En investering är i nationalekonomiska termer en omvandling av monetära tillgångar till andra former av vinstbringande kapital eller realkapital. Det i konstverket ackumulerade kapitalet stiger avhängigt av konstmarknadens fluktuationer i de flesta fall kontinuerligt i värde. I överensstämmelse med detta betingade i augusti 1996 inköpta verken, vilkas sammanlagda inköpspris då var USD 5 500, idag ett uppskattat marknadsvärde på 8 200 USD. Genom värdestegringen uppnåddes på två år en bruttoränta på ca 49%. En värdestegring som denna uppnås visserligen bara genom en ytterst noggrann marknadsanalys. Här efterfrågas framförallt konstnärens expertis vad gäller vissa konstnärers och trenders marknadsvärde.

I Kunstverein Ludwigsburg fick Dejanov och Heger 1997 och 1998 för första gången en möjlighet att installera en plattform för en längre tidsperiod, denna gång med titeln *Plenty Objects of Desire*. Det handlade om en gulgrön MDF-platta

PLAMEN DEJANOV OCH SWETLANA HEGER
»WHERE THE STRANGE THINGS ARE«, 1996

med måtten 400 x 200 x 2 cm. Denna plattform hyrdes ut för 1 000 DM/vecka till firmor och 200 DM/vecka till privatpersoner till bland andra Firma Waibel Arbetskläder, Wurtembergs Celluloid och Metallvarufabrik, en ateljéförening från Ludwigsburg och ett kvinnligt bridesällskap. Konstnärer kunde förhandla om hyreskostnaden. Avsikten med verket var att få hyresintäkter för att täcka kommande hyreskostnader för Ludwigsburgs Kunstvereins nyöppnade filial i Berlin. Under de

PLAMEN DEJANOV OCH SWETLANA HEGER »STILL LIFE (PLENTY OBJECTS OF DESIRE)«, 1997, SWETLANA I ARBETE PÅ HOTEL REBSTOCK, LUZERN

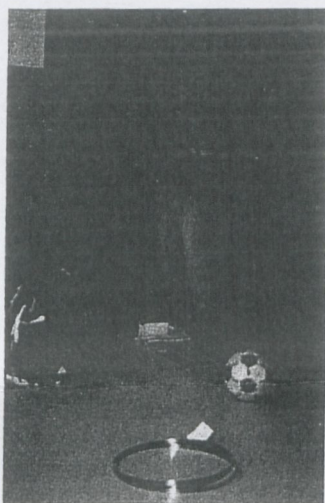
senaste åren har Dejanov och Heger kunnat utföra ytterliga tre delinstallationer av *Plenty of Objects for Desire*. Intäkterna har använts till inköp av olika design- och konstföremål för rummen i den nyöppnade filialen i Berlin. Med inkomster från plattformen *Still Life*, inköptes således föremål som var tänkta för ett vardagsrum, från *Pale Red Orange* inventarier för ett kontor och från *Three Wishes* designobjekt till en terrass. I de här senare verken var det som hyrdes ut inte utställningsyta, utan mänsklig arbetskraft. Den lön som därvid erhöles var priset på produktionsfaktorn arbete. Konstnärerna bjöd ut sin konstnärliga och icke-konstnärliga kompetens på den schweiziska arbetsmarknaden. Genom gratisannonser i dagstidningen i Luzern och ryktesvägen, gjordes folk uppmärksamma på möjligheten att hyra deras arbetskraft. Detta framkallade en diskussion med schweiziska myndigheter, som hade betänkligheter mot deras koncept, eftersom de fruktade att invandrad arbetskraft skulle frånta schweiziska medborgare deras jobb. Mot slutet arbetade Svetlana Heger som trädgårdsmästare hos Floradiso, Luzern och som biträde i köket och tvätteriet på Hotel Rebstock, där de båda konstnärerna tidigare hade bott i egenskap av Kunstmuseum Luzerns gäster. Plamen Dejanov arbetade bl a som biträdande kypare på Restaurant Arcade, som kontorshjälp på British Council i Bern och gav också teckningsundervisning till herr Rudolph Bernhard i Luzern. Mot utställningsperiodens slut, var den genom Konstmuseet utan-

nonserade arbetskraftsförmedlingen så efterfrågad, att Dejanov och Heger utan vidare hade kunnat sysselsätta andra personer och skaffa ytterligare arbetsplatser. Speciellt intressanta arbetsplatser uppenbarade sig i Paris. Plamen arbetade tex som tecknare och designer hos smyckeskonstnären Virginie Monroe.

Eftersom han hade en klassisk utbildning som bildhuggare, med examen från Sofia, var han kapabel att tillmötesgå travhästägaren Pierre Dacheux *högsta* önskan, nämligen att skulptera hans älsklingshäst i trä. Vidare var han verksam som clown-assistent på Circus Adrienne Laroche i Paris.

I verket *Sunday's Air* installerade Dejanov och Heger 1998 i Leipziger Galerie für zeitgenössische Kunst en transparent skärmvägg av plexiglas i form av ett kors i vilken tre fack hyrdes ut för 600 DM/vecka, till bland andra Frisörfirman Abschnitt, Mannheim, Boettcher Culture & Communication, Leipzig och till die Deutsche Bank, Leipzig, die Leipziger Messe GmbH, till klass 10b på Systrarna-Scholl-Gymnasiet i Tautcha och till tidningen Leipziger Illustrierte Kreuzer. För hyresinkomsterna inköptes en stol av var och en av följande: Charles och Ray Eames, Verner Panton och Oliver Mourgue från 50-, 60- och 70-talen. Dessa designobjekt kommer att säljas vidare, när samlingen på Galerie für zeitgenössische Kunst visas om ett år. För varje sålt objekt kommer ett eller flera nya designföremål att införskaffas. Var och en som hyr, varje inköp och varje försäljning av ett föremål kommer senare att doku-

menteras i en i princip evigt fortskridande arbetets historia. De föremål som Dejanov och Heger samlar är, i förhållande till potentiella köparens behov, ytterst sällsynta lyxvaror. Eftersom utbudet av dessa designföremål av historiska skäl inte kan öka utan snarare minska, genom försvinnanden, förslitning och förstörelse, kan man på denna marknad räkna med en kontinuerlig värdestegring. Lagret på *Sunday's Air* är alltså en

PLAMEN DEJANOV OCH SWETLANA HEGER »PLENTY OBJECTS OF DESIRE«, 1997

porär kapitalförvaring, man skulle också kunna kalla det ett kollektivt minne. Genom betalningstransaktioner förvandlas monetära tillgångar till realkapital och omvänt. På detta sätt tematiseras begreppet kapital och dess olika förvandlings- respektive uppträdandeformer inom konstområdet.

Till helheten av dessa installationer hör emellertid inte bara designföremålen, hyrestagarna och olika arbetsförhållanden, utan givetvis också de avtal, intyg och annonser, som konstnärerna

opererar med. Dejanov och Heger tematiserar i sina installationer olika inom konstområdet vanligtvis nedtonade sammanhang:

- Det begränsade utbudet på handelsvaran utställningsyta
- Arbetskraft som produktionsfaktor för konstnärliga inkomster
- De olika formerna av kapitalbildning genom konsten och inom konsten, realkapital, monetära tillgångar eller investeringsobjekt
- Konstmarknaden som en plats där utbud och efterfrågan är prisbildande
- Tematiken inköp, samling, värdestegring, försäljning och omvandlingen av monetärt kapital till realkapital och omvänt.

Genom att den ekonomiska kontexten dras in i diskussionen om konstsystemets uppbyggnad, blir den ett eget tema, ett motiv i konsten. Något man kan samtala om, skriva om, diskutera och strida om. Dejanov och Hegers verk kan dessutom fungera som ett incitament för andra konstnärer som tangerar samma område. Den speciella dynamik som ligger i att tematisera och kontextualisera detta område påverkar i första hand utvecklingen av konstsystemet. Allmänt uttryckt är det framförallt genom irritation som ett system växer fram. Det reagerar på yttre turbulens genom en ökad differentiering av sin produktion. I konsten uppstår nya verk genom en ökad uppfinningstakt. Från detta växande utbud selekteras sedan några varianter som upptas i systemet. Denna mekanism leder i sista hand till en förnyad stabilisering av de reproduktiva, självgenererande krafterna i systemet.

Konstsektorns egenskap att vilja avgränsa sig och frigöra sig från näringslivet inom vilket det i själva verket är en delmarknad, introduceras av Dejanov och Heger som en väsentlig tematik på konstområdet. Givetvis ändrar sig ingenting fundamentalt genom detta, vare sig inom konstsystemet eller näringslivet. Men det är inte heller vad det handlar om. Det handlar inte om att förbättra samhället med konst, men att bli medveten om sammanhang och beröringspunkter.

De ekonomiska frågeställningarna representeras av Dejanov och Heger inte symboliskt med hjälp av fotografier eller bilder, utan realiseras i verkligheten. Genom sitt tillvägagångssätt, att bedriva verkliga ekonomiska förhandlingar, står Dejanov och Heger snarare i samma tradition som utövare inom de dekorativa konsterna. Även om deras utbud av kompetens på ett mikroekonomiskt plan är en reell näringslivsverksamhet, eftersom de verkligen säljer sin arbetskraft, verkligen hyr ut sina plattformar och köper sina konst- och designföremål, är denna form av konstnärlig handling ändå symbolisk.

Dejanov och Hegers verk exemplifierar det de själva hänvisar till. De är själva exempel på den näringslivsprocess, som de avser att belysa. Verkliga ekonomiska transaktioner inom konstområdet är ändå alltid av symbolisk natur, eftersom de har med sig sina referenser från konsten även när de syftar på marknadsmekanismerna inom näringslivet. Konstsystemets sociala funktion i egenskap av socialt system har alltid gått ut på att vara meningsskapande. Betraktat som kommunikation över hur näringslivet fungerar, handlar Dejanov och Heger verkligen som subjekt inom systemet. Deras framträdanden är inte av konstnärlig men av ekonomisk karaktär. Däremot är deras handlingar symboliska betraktat som kommunikation över hur konstsystemet fungerar. De bygger upp ett symboliskt kapital av meningsöverskott, som betraktaren kan transformera eller växla in i egna meningsbärande andelar.

Översättning: Carina Hedén

PLAMEN DEJANOV OCH SWETLANA HEGER »THREE WISHES (PLENTY OBJECTS OF DESIRE)«, 1997, PLAMEN ARBETAR ÅT VIRGINIE MONROE, PARIS